KRUSLIN proti FRANCÚZSKU

Rozsudok z 24. apríla 1990

NEOFICIÁLNE ZHRNUTIE A OKOLNOSTI PRÍPADU

A. Základné skutočnosti

V apríli 1985 trestné oddelenie Odvolacieho súdu v Toulouse (*cour d'appel*) odstúpilo prípad pána Kruslina, obvineného z trestného činu účasti na vražde, trestného činu krádeže a pokusu o krádež na porotný súd v Haute–Garonne (*cour d'assises)*. Jedným z dôkazov bol záznam telefonického rozhovoru, ktorý sťažovateľ uskutočnil z telefónnej stanice patriacej tretej osobe, a ktorý sa urobil v súvislosti s iným konaním na žiadosť vyšetrujúceho sudcu v Saint–Gaudens. Odvolanie pre porušenie zákona vznesené pánom Kruslinom na tomto základe Kasačný súd (*Cour de cassation*) zamietol.

B. Konanie pred Európskou komisiou pre ľudské práva

Sťažnosť, ktorú podal pán Kruslin 16. októbra 1985 Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia"), táto vyhlásila 6. mája 1988 za prijateľnú. V svojej správe zo 14. decembra 1988 vyslovila názor (desať hlasov k jednému), že bol porušený článok 8 Dohovoru. Komisia postúpila 16. marca 1989 prípad Európskemu súdu pre ľudské práva (ďalej len „Súd").

VÝŇATOK Z ROZSUDKU

PRÁVNY STAV

I. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 8

25. Pán Kruslin bol toho názoru, že v tomto prípade bol porušený článok 8, ktorý ustanovuje:

„1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie.

2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných."

Vláda spochybnila toto tvrdenie, zatiaľ čo Komisia s ním v podstate súhlasila.

26. Hoci telefónna stanica, ktorá bola odpočúvaná, patrila pánu Terrieuxovi, polícia nahrala aj niekoľko sťažovateľových hovorov, pričom jeden z nich viedol k začatiu konania proti nemu (pozri odseky 9 – 10). Odpočúvanie telefónu bolo „zásahom štátneho orgánu" do výkonu sťažovateľovho práva na rešpektovanie jeho „korešpondencie" a jeho „súkromného života" (pozri rozsudok v prípade Klass a iní z 8. septembra 1978, séria A, č. 28, str. 21, ods. 41, a rozsudok v prípade Malone z 2. augusta 1984, séria A, č. 82, str. 30, ods. 64). Vláda to nespochybnila.

Takýto zásah je v rozpore s článkom 8 okrem prípadu, ak by bol „v súlade so zákonom", sledoval jeden alebo viac legitímnych cieľov, na ktoré odkazuje odsek 2, a bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti" na ich dosiahnutie.

A. „V súlade so zákonom"

27. Výraz „v súlade so zákonom" v zmysle článku 8 ods. 2 vyžaduje v prvom rade, aby inkriminované opatrenie malo základ vo vnútroštátnom práve a v druhom rade vyžaduje určitú kvalitu sporného práva, teda, aby bolo prístupné dotknutej osobe, ktorá musí byť navyše schopná predvídať jeho následky, a aby bolo v súlade s princípmi právneho štátu.

1. Existencia právneho základu vo francúzskom práve

28. Predmetom sporu pred Komisiou a Súdom bola otázka, či bola prvá podmienka v tomto prípade splnená.

Sťažovateľ tvrdil, že nebola. Bol toho názoru, že § 368 Trestného zákona v zásade zakazuje odpočúvanie telefónov (pozri odsek 18). A ten má prednosť pred § 81 Trestného poriadku ktorý výslovne nepovoľuje odpočúvanie telefónov a zaväzuje vyšetrovacieho sudcu, aby konal „v súlade so zákonom" – a tým pádom *inter alia* s § 368 Trestného zákona – pri povoľovaní akýchkoľvek opatrení „potrebných na objasnenie veci" (pozri odsek 17). Ako poznamenal, § 151 a 152 Trestného poriadku na veci nič nemenia, lebo vyšetrovací sudcovia nemôžu delegovať policajným vyšetrovateľom právomoci, ktoré sami nemajú. Zástupca Komisie súhlasil s týmto posledným odsekom.

Podľa vlády neexistuje žiadne protirečenie medzi § 368 Trestného zákona a § 81 Trestného poriadku, prinajmenšom pokiaľ ide o prípravné práce na týchto zákonoch (pozri odsek 18). Trestný poriadok vôbec nestanovuje taxatívny výpočet prostriedkov vyšetrovania patriacich vyšetrovaciemu sudcovi, napríklad nespomína také bežné prostriedky, ako je fotografovanie, snímanie odtlačkov, sledovanie, dozor, zaistenie veci, konfrontácie svedkov a rekonštrukcia činu (pozri odsek 15). K výkladu § 81 prostredníctvom § 151 a 152 sa pridáva francúzska judikatúra (pozri odseky 17 a 20 – 21). V zmysle článku 8 ods. 2 „zákonom" treba chápať platné právo príslušného právneho systému, v tomto prípade súbor písaného práva – hlavne § 81, 151 a 152 Trestného poriadku – a súdnych rozhodnutí, ktoré ho interpretujú.

Zástupca Komisie je toho názoru, že v prípade kontinentálnych krajín vrátane Francúzska len všeobecne záväzný normatívny text, či už prešiel parlamentom alebo nie, sa môže považovať za „zákon" v zmysle článku 8 ods. 2 Dohovoru. Samozrejme, Súd rozhodol, že „slovo ‚zákon' vo výraze ‚ustanovený zákonom' zahŕňa nielen zákon, ale aj nepísané právo" (pozri rozsudok Sunday Times z 26. apríla 1979, séria A, č. 30, str. 30, ods. 40, rozsudok Dudgeon z 22. októbra 1981, séria A, č. 45, str. 19, ods. 44 a rozsudok Chappell z 30. marca 1989, séria A, č. 152, str. 22, ods. 52), ale v týchto prípadoch Súd mal na mysli, ako tvrdil zástupca Komisie, len systém *common–law*. Tento systém je zásadne odlišný od konkrétne francúzskeho systému. V tomto je sudcovské právo nepochybne dôležitým prameňom práva, ale len sekundárnym, kým „zákonom" Dohovor mieni primárny prameň.

29. Súd, a takisto aj vláda a zástupca Komisie zdôraznili, že v prvom rade záleží na národných orgánoch, hlavne súdoch, aby interpretovali a aplikovali domáce právo (pozri okrem iných už spomínaný rozsudok Malone, séria A, č. 82, str. 36, ods. 79 a rozsudok Eriksson z 22. júna 1989, séria A, č. 156, str. 25, ods. 62). Súdu teda neprináleží vyslovovať protichodný názor týkajúci sa súladu odpočúvania telefónnej sanice nariadeného vyšetrovacím sudcom s § 368 Trestného zákona. Už dlhé roky vidia súdy a hlavne Kasačný súd v § 81, 151 a 152 Trestného poriadku zákonný základ na odpočúvanie telefónnej stanice vykonávané policajným vyšetrovateľom *(officier de police judiciaire)* na základe povolenia vyšetrujúceho sudcu.

Nemožno si nevšímať ustálenú judikatúru tohto druhu. Vo vzťahu k odseku 2 článku 8 Dohovoru a iným podobným ustanoveniam, Súd vždy chápal termín „právo" v „hmotnom" zmysle a nie vo „formálnom", ktoré zahŕňa aj právne predpisy nižšej právnej sily než zákony (pozri zvlášť rozsudok De Wilde, Ooms a Versyp z 18 June 1971, séria A, č. 12, str. 45, odsek 93) aj nepísané právo. Rozsudky Sunday Times, Dudgeon a Chappell sa zjavne týkali Spojeného kráľovstva, ale bolo by nesprávne preháňať rozdiel medzi krajinami *common–law* a kontinentálnymi krajinami ako na to vláda správne poukázala. V krajinách *common–law* má písané právo takisto význam. Na druhej strane v kontinentálnych krajinách, nepísané právo hralo tradične dôležitú úlohu až do takej miery, že celé odvetvia pozitívneho práva sú výsledkom súdnych rozhodnutí. Súd pri viacerých príležitostiach vzal do úvahy nepísané právo týchto krajín (pozri zvlášť rozsudok Müller a iní z 24. mája 1988, séria A, č. 133, str. 20, ods. 29, rozsudok Salabiaku z 7. októbra 1988, séria A, č. 141, str. 16 – 17, ods. 29 a rozsudok Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beerman z 20. novembra 1989, séria A, č. 165, str. 18 – 19, ods. 30). Prehliadanie judikatúry by podkopalo právny systém kontinentálnych štátov rovnako, ako by rozsudok Sunday Times z 26. apríla 1979 „narušil základy" právneho systému Spojeného kráľovstva, ak by vylúčil *common–law* z chápania pojmu „zákon" (séria A, č. 30, str. 30, ods. 47). V oblasti upravenej písaným právom je „zákon" platný právny predpis v takej podobe, v akej ho príslušné súdy aj s prihliadnutím na potreby praxe interpretovali.

Skrátka, sporné porušenie práva malo právny základ vo francúzskom práve.

2. „Kvalita práva"

30. Druhá požiadavka, ktorá vyplýva z výroku „v súlade so zákonom" – prístupnosť práva – nespôsobuje v tomto prípade problém.

To isté neplatí pre tretiu požiadavku, „predvídateľnosť" práva, čo do zmyslu a povahy uskutočňovaných opatrení. Ako Súd zdôraznil v rozsudku Malone z 2. augusta 1984, článok 8 ods. 2 Dohovoru „sa neobmedzuje na odkaz na vnútroštátne

právo, ale týka sa aj kvality tohoto práva, ktoré by malo byť kompatibilné s princípmi právneho štátu“

„to implikuje, že vnútroštátne právo musí ponúkať určitú ochranu proti svojvoľným zásahom verejných orgánov do práv garantovaných v odseku 1... Riziko svojvoľného zásahu je zjavné hlavne tam, kde je utajený výkon... Nepochybne... požiadavky Dohovoru týkajúce sa hlavne predvídateľnosti, sa nemôžu dodržať v osobitnom kontexte záznamu telekomunikačnej prevádzky na účely policajného vyšetrovania“

alebo súdnych informácií —

„ak je účelom zákona obmedzenie správania jednotlivca. Konkrétne, požiadavka predvídateľnosti nemôže znamenať umožnenie predvídania, či a kedy orgány zachytia jeho telefonický hovor, aby tomu mohol prispôsobiť svoje správanie. Zákon ale musí mať dostatočne jasné znenie ustanovení, aby bolo každému zrejmé, za akých okolností a podmienok disponujú orgány verejnou mocou vykonať tento tajný a potencionálne nebezpečný zásah do práva na rešpektovanie súkromného života a korešpondencie.

... [V rozsudku Silver a iní z 25. marca 1983 Súd] rozhodol, že „zákon, ktorý zveruje právo interpretácie musí určiť jej rozsah“, hoci detaily noriem, podmienok a procesných postupov nemusia figurovať v právnych predpisoch (*ibid.*, séria A, č. 61, str. 33 — 34, ods. 88 — 89). Miera detailnosti, ktorá sa tu vyžaduje od „zákona“, závisí od právneho odvetvia (...). Keďže aplikácia opatrení tajného dozoru telekomunikačných prostriedkov sa vymyká kontrole dotknutých osôb, ako aj verejnosti, „zákon“ by bol v rozpore s princípom právneho štátu, ak by právo na interpretáciu výkonnej moci“

— alebo sudcu —

„nepoznalo obmedzenia. Preto, aby poskytol osobám adekvátnu ochranu proti svojvôli, musí definovať rozsah a spôsob výkonu takejto moci dostatočne jasne ... aby dal jednotlivcovi primeranú ochranu proti svojvoľnému zasahovaniu.“ (séria A, č. 82, str. 32 — 33, ods. 67 — 68).

31. Vláda je toho názoru, že Súd sa musí vystríhať abstraktného posudzovania súladu francúzskej legislatívy s Dohovorom, ako aj posudzovania zákonov *de lege ferenda*. Súd by teda nemal posudzovať otázky nesúvisiace s prípadom Kruslin ako napríklad možnosť odpočúvania telekomunikačnej prevádzky v súvislosti s menej závažnými porušeniami a neexistenciu povinnosti informovať osobu, ktorej telefónna linka bola odpočúvaná, o tomto akte, ak sa konanie proti nej nezačalo. Tieto otázky sú v skutočnosti spojené so zásadou „nevyhnutnosti v demokratickej spoločnosti“, ktorej dodržiavanie podlieha kontrole vo svetle osobitných okolností konkrétneho prípadu.

32. Súd táto argumentácia nepresvedčila. Keďže má rozhodnúť, či inkriminovaný zásah bol „v súlade so zákonom“, treba posúdiť francúzsky „zákon“ platný v tom čase a v danom odvetví v súvislosti s požiadavkou základného princípu právneho štátu. Takéto posúdenie vyžaduje určitý stupeň abstrakcie. Nemenej sa týka aj kvality vnútroštátnych právnych noriem, ktoré sa v tomto prípade vzťahujú na pána Kruslina.

33. Odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky a iné formy zisťovania telefonických hovorov predstavujú vážny zásah do rešpektovania súkromného života a korešpondencie, preto musia mať základ v obzvlášť presnom „zákone“. Existencia jasných a detailných pravidiel sa javí v tejto oblasti nevyhnutnou o to viac, čím sa technické postupy stávajú dokonalejšie.

Pred Komisiou (dopĺňajúce skúmanie zo 4. júla 1988, str. 4 – 7, výťah v odseku 37 správy) a neskôr v trochu odlišnej forme aj pred Súdom vláda zostavila zoznam sedemnástich garancií, ktoré poskytuje francúzske právo. Týkajú sa buď realizácie odpočúvania a jeho záznamu, použitia ich zistení alebo prostriedkov dosiahnutia nápravy eventuálnych nezákonností, pričom vláda je toho názoru, že sťažovateľovi sa žiadna neodoprela.

34. Súd v žiadnom prípade nepodceňuje hodnotu niektorej z garancií, hlavne povolenie vyšetrujúceho sudcu, ktorý je nezávislým orgánom, ďalej kontrolu, ktorú vykonáva nad policajnými vyšetrovateľmi, možnú kontrolu samotného sudcu, ktorú vykonáva trestné oddelenie, všeobecné súdy a v prípade potreby aj Kasačný súd, vylúčenie akéhokoľvek „obchádzania" alebo „manipulovania", ktoré pozostáva nielen vo využití odpočúvania, ale aj v aktívnom zavádzaní, pasciach, provokáciách, a povinnosť rešpektovať vzťah dôvernosti medzi advokátom a obvineným alebo obžalovaným.

Treba však poznamenať, že len niektoré z uvedených garancií priamo vyplývajú z ustanovení § 81, 151 a 152 Trestného poriadku. Ostatné vyplývajú z fragmentárnych rozhodnutí a rozsudkov, ktoré poväčšine časovo nasledujú sporný záznam (jún 1982). Teda podľa informácií zozbieraných Súdom jurisdikcia nebola v tom období dostatočne explicitná. Zdá sa, že vláda odvodzovala uvedené garancie zo všeobecných právnych noriem a všeobecných zásad, z analogickej interpretácie legislatívnych ustanovení alebo súdnych rozhodnutí vzťahujúcich sa na opatrenia na zhromažďovanie informácií iných ako odpočúvania, a to domové prehliadky a zaistenia veci. Takéto zovšeobecnenie je ako také v podstate prijateľné, ale v tomto prípade neposkytuje dostatočnú právnu istotu.

35. Predovšetkým právny systém neposkytuje zatiaľ adekvátne zabezpečenie proti možnému zneužitiu. Napríklad nikde sa nedefinujú osoby „vhodné" na súdne odpočúvanie, ani povaha porušení vedúcich k súdnemu odpočúvaniu, nič nezaväzuje sudcu ustanoviť dobu výkonu opatrenia. Takisto nič neurčuje podmienky vypracovania súhrnných správ z vyšetrovania obsahujúcich zaznamenané odpočúvania, ani opatrenia na predloženie uskutočnených záznamov nedotknutých a kompletných na účely eventuálnej kontroly sudcom, ktorý sa nemôže dostaviť na miesto, aby overil počet a dĺžku pôvodných magnetických záznamov, ani okolnosti, za akých záznamy môžu alebo musia byť vymazané alebo pásky zničené hlavne po zastavení trestného stíhania súdom alebo v prípravnom konaní. Informácie poskytnuté vládou sa týkajú prinajlepšom toho, ako to funguje v praxi, ale táto prax je bez kontroly a regulácie právnymi predpismi či rozhodnutiami súdov.

36. Skrátka, francúzske právo, písané alebo nepísané, neurčuje s dostatočnou presnosťou rozsah a spôsoby výkonu hodnotiacej právomoci orgánov v uvedenej oblasti. Bolo tomu tak hlavne v čase sporného konania a preto pán Kruslin nepožíval minimálny stupeň ochrany, na ktorý majú občania nárok na základe princípov právneho štátu v demokratickej spoločnosti. (pozri rozsudok Malone, séria A, č. 82, str. 36, ods. 79). Článok 8 Dohovoru bol teda porušený.

B. Účel a nevyhnutnosť zásahu

37. S ohľadom na uvedený záver Súd ako aj Komisia (pozri odsek 77 správy) nepovažuje v tomto prípade za potrebné prešetriť ostatné požiadavky článku 8 ods. 2.

II. APLIKÁCIA ČLÁNKU 50

38. Článok 50 ustanovuje:

„Ak Súd zistí, že rozsudok alebo opatrenie súdneho alebo každého iného orgánu Vysokej zmluvnej strany je úplne alebo čiastočne v rozpore so záväzkami vyplývajúcimi z tohto Dohovoru, a ak vnútroštátne právo tejto strany umožňuje len čiastočné odstránenie dôsledkov takého rozhodnutia alebo opatrenia, rozsudok Súdu prizná v prípade potreby poškodenej strane spravodlivé zadosťučinenie."

Sťažovateľ najprv žiadal odškodnenie vo výške 1 000 000 francúzskych frankov (FRF) v súvislosti so svojím odsúdením na pätnásť rokov odňatia slobody (pozri odsek 13), ktoré malo byť priamym dôsledkom porušenia článku 8, pretože sporné odpočúvanie telekomunikačnej prevádzky viedlo k začatiu trestného stíhania proti nemu. Požadoval takisto náhradu nákladov a honoráru advokáta: 20 000 frankov za vypracovanie odvolania proti rozsudku trestného oddelenia z 16. apríla 1985 v prípade *La Gerbe d'Or* (pozri odsek 12) a 50 000 frankov za obhajobu pred prvostupňovým súdom v Haute–Garonne a Kasačným súdom v prípade Baron (pozri odsek 14). Neuplatnil žiadnu požiadavku týkajúcu sa konania v Štrasburgu, Komisia a Súd mu poskytli bezplatnú právnu pomoc.

Vláda a zástupca Komisie sa nevyjadrili.

39. Za daných okolností prípadu samo konštatovanie porušenia článku 8 poskytuje pánu Kruslinovi dostatočné spravodlivé zadosťučinenie za údajnú ujmu, nie je teda potrebné poskytnúť mu aj peňažné odškodnenie.

40. Náklady a výdavky sťažovateľa vynaložené v prípade Baron nemôže Súd vziať do úvahy, aj keď bezpochyby odpočúvania, ako zdôrazňuje sťažovateľ, sa použili v obidvoch prípadoch, pretože Komisia a Súd mali prešetriť súlad odpočúvania s Dohovorom len v kontexte prípadu *La Gerbe d'Or* (pozri odsek 14).

Na druhej strane suma 20 000 frankov, ktorú požaduje v súvislosti s posledným prípadom, je primeraná a berie sa do úvahy, preto by sa mu mala uhradiť.

Z TÝCHTO DOVODOV SÚD JEDNOHLASNE

1. *Rozhodol*, že bol porušený článok 8;
2. *Rozhodol*, že sám tento rozsudok je primeraným zadosťučinením údajnej ujmy;
3. *Rozhodol,* že žalovaný štát má zaplatiť sťažovateľovi 20 000 (dvadsaťtisíc) francúzskych frankov ako náhradu nákladov a výdavkov;
4. Zamieta zvyšok sťažnosti na základe článku 50.

Vyhotovené vo francúzštine a v angličtine a vyhlásené na verejnom pojednávaní v Budove ľudských práv, Štrasburg 24. apríla 1990.

Rolv Ryssdal predseda	Marc–André Eissen tajomník